

a. A racionalizálás hátrányai általános és politikai szempontból lényegében ugyanazok, mint az alkalmazottak érdekei szempontjából. A racionalizálás a hivatalokban munkaerőket tesz feleslegessé. Szigorú végrehajtás esetében ezek a nyugdíjazott vagy nyugdíj nélkül elbocsátott, még munkaképes erők a magánéletben próbálnak elhelyezkedni s ezáltal még nyomottabbá teszi a magángazdaságban a munkaviszonyokat, amelyek a túl nagy kínálat folytán most is igen kedvezőtlenek, tehát a szellemi munkanélküliség növekedni fog, az alkalmazottak, életnivója a fokozott kínálat munkabérromboló hatása folytán még jobban csökkenni fog.

Enyhébb végrehajtás esetén, amikor a hivatalokból a fölösleges alkalmazottakat nem bocsátják el, de kidőlésük után helyüket nem töltik be, a racionalizálás hátrányai ugyanazon a téren, de hosszabb időre elosztva és így enyhébben mutatkoznak azáltal, hogy az eddig meglévő munkahelyek fölöslegessé vált részében az állástkereső ifjúság elhelyezkedni nem tud s így a szellemi munkanélküliek számát növeli.

A szellemi munkanélküliek nagy száma politikai szempontból veszélyes, mert a tanult, állás nélküli s a szélsőségekre már koránál fogva is hajlamosabb ifjúság könnyen hozzáférhető a legszélsőségesebb

irányzatok s a kommunizmus számára is.

b. Ezek a hátrányok elkerülhetetlenek, de azért mégsem lehetnek okai az okszerű racionalizálás mellőzésének; csak arra intenek, hogy a racionalizálást a szociális szempontok figyelembevételével kiméletesen hajtsuk végre s ott, ahol a racionalizálás az emberi erőnek gépekkel való helyettesítése útján áll elő/számológépek/, ezt csak akkor tesszük meg, ha az így elérhető megtakarítás - a másik oldalon előálló nyugdíjteher többlet s az elbocsátott alkalmazottak megcsökkentett fogyasztóképessége által előállt jövedelmekiesések figyelembevételével is igen jelentékeny a racionalizálás által az illető hivatal munkájata közszolgálatás a hivatalt igénybevevő közönség szempontjából egyaránt jobb, és gyorsabb lesz.

A racionalizálás hátrányait egyébként némileg ellensúlyozni is lehet.-Sok hivatalban a racionalizálás egyáltalán nem teszi szükségessé az alkalmazottak létszámának csökkentését, hanem lehetővé teszi a most túlterhelt alkalmazottak nyugodtabb munkáját s az ügyek alapsabb, jobb és gyorsabb elintézését; ily esetekben a racionalizálás egyetlen hátránya - a csökkent papír és tinta-fogyasztás lesz. Ellensúlyozhatja az értelmiségi munkahelyek csökkenését az iskolákban erélyesen és következetesen keresztülvitt szelekció is, amely jelentékenyen csökkentheti a szellemi munkára kevésbé vagy egyáltalában nem alkalmas, de elnézés és tulenyhe elbirálás folytán diplomához jutott s elhelyezkedést sürgető elem számát.

A racionalizálás hátrányait - legalább átmenetileg - maga az élet is csökkenti a háborutviselt államokban. A háborus évek 30-40 %-kal csökkentették a születéseket s ez a négy erősen csökkent évjárat /jelenleg 17-21 évesek/ kétségtelenül jóval kevesebb képzett erőt fog az életbe bocsátani s így a szellemi munkahelyek utáni tolongás is - legalább átmenetileg - enyhülni fog.